

УДК 378.126

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ У ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Долгопол О.О.

Харківська медична академія післядипломної освіти

Анотація. У зв'язку з набуттям актуальності компетентнісного підходу в навчанні, виникла потреба в перегляді та оновленні переліку компетентностей викладачів закладів післядипломної освіти. У статті аналізуються різні визначення понять «компетентність» та «компетенції». На їх основі дано визначення компетентності як ступеня володіння компетенціями, або однією компетенцією, що є об'єктивізацію професіоналізму. Компетенції визначено як динамічну комбінацію когнітивних та метакогнітивних навичок, демонстрацію знання й розуміння, міжперсональні та практичні навички та етичні цінності. Схарактеризовано знаннєву, операційно-технологічну, ціннісно-мотиваційну сторони діяльності викладача, що і включає компетентність. Дано короткий аналіз досвіду закордонних систем освіти щодо розробки ключових компетенцій. Окреслено ключові (базові) компетентності викладача без педагогічної освіти, який поєднує викладання у закладі післядипломної освіти з роботою лікаря: соціокультурну, правову, оздоровчу, соціально-психологічну, інформаційно-комунікативну, професійно-фахову. Запропоновано додати до цього переліку інформаційну, самоосвітню, творчу компетентності, коротко проаналізовано їх зміст. У статті наголошується на тому, що стратегічною умовою впровадження компетентнісного підходу в систему післядипломної медичної освіти є створення таких організаційно-педагогічних умов, які сприяли б максимальному розвитку здатності викладача оперувати знаннями, бути готовим змінюватись і адаптуватися до нових потреб суспільства, оперувати й управляти інформацією, творчо використовувати здобуті знання, уміти працювати з колегами, прислухатися до їхньої думки, критично оцінювати досягнуте, прагнути до самореалізації творчого потенціалу. Для розвитку ключових компетентностей викладача в системі післядипломної медичної освіти набувають актуальності активні та інтерактивні методи: тренінги, навчальні групові дискусії, диспути, діалоги, новітні технології, ділові ігри, програмоване навчання. Впровадження компетентнісного підходу дасть змогу удосконалювати у викладачів якості, необхідні для реалізації професійної діяльності; уніфікувати результати післядипломної освіти, які можуть бути інтерпретовані та враховані в будь-якому закладі охорони здоров'я будь-якої країни

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Долгопол Е.А.

Аннотация. В связи с приобретением актуальности компетентностного подхода в обучении, возникла необходимость в пересмотре и обновлении перечня компетенций преподавателей учреждений последипломного образования. В статье анализируются различные определения понятий «компетентность» и «компетенции». На их основе дано определение компетентности как степени владения компетенциями, или одной компетенцией, что является объективизацией профессионализма. Компетенции определены как динамическая комбинация когнитивных и метакогнитивных навыков, демонстрация знаний и понимания, межперсональные и практические навыки и этические ценности. Дана характеристика знаниевой, операционно-технологической, ценностно-мотивационной сторон деятельности преподавателя, что и включает компетентность. Дан краткий анализ опыта зарубежных систем образования по разработке ключевых компетенций. Определены ключевые (базовые) компетентности преподавателя без педагогического образования, который сочетает преподавание в заведении последипломного образования с работой врача: социокультурную, правовую, оздоровительную, социально-психологическую, информационно-коммуникативную, профессионально-профессиональную. Предложено добавить в этот перечень информационную, самообразовательную, творческую компетентности, коротко проанализировано их содержание. В статье отмечается, что стратегической условием внедрения компетентностного подхода в системе последипломного медицинского образования является создание таких организационно-педагогических условий, которые способствовали бы максимальному развитию способности преподавателя оперировать знаниями, быть готовым меняться и адаптироваться к новым потребностям общества, оперировать и управлять информацией, творчески использовать полученные знания, уметь работать с коллегами, прислушиваться к их мнению, критически оценивать достигнутое, стремиться к самореализации творческих потенциалов. Для развития ключевых компетенций преподавателя в системе последипломного медицинского образования приобретают актуальность активные и интерактивные методы: тренинги, учебные групповые дискуссии, диспуты, диалоги, новейшие технологии, деловые игры, программируемое обучение. Внедрение компетентностного подхода позволит совершенствовать у преподавателей качества, необходимые для реализации профессиональной деятельности;

унифицировать результаты последипломного образования, которые могут быть интерпретированы и учтены в любом учреждении здравоохранения любой страны.

PROFESSIONAL TEACHING STAFF'S COMPETENCE IN THE ESTABLISHMENTS OF POSTGRADUATE EDUCATION

Dolgopol O.

Summary. In connection with the actuality of the competence approach in education, there is a need to review and update the list of teaching staff's competencies in establishments of postgraduate education. The article analyzes various definitions of the «competency» and «competences» concepts. On their basis, the definition of the competency as a degree of competences or one competence that is the objectification of professionalism. Competences are defined as a dynamic combination of cognitive and meta-cognitive skills, demonstration of knowledge and comprehension, interpersonal and practical skills and ethical values. The knowledgeable, operational-technological, value-motivational aspects of the teacher's activity that include competence have been described. A brief analysis of foreign educational systems and their experience in developing main competencies has been given. Basic competencies of the teacher without pedagogical education are described that combine teaching in the establishments of postgraduate education with the work of the doctor: socio-cultural, legal, health, socio-psychological, informational-communicative and vocational. It is also possible to add information, self-education and creative competences to this list. Their content was briefly analyzed. The article emphasizes that the strategic condition for introducing a competent approach in the system of post-graduate medical education is the creation of such organizational and pedagogical conditions that would maximize the teacher's ability to operate with knowledge, be prepared to change and adapt to the new needs of the society, to operate and manage information, use the acquired knowledge, be able to work with colleagues, listen to their thoughts, critically evaluate the achievements, have a desire for self-realization of creative potential. Active and interactive methods are becoming relevant for the development of the main teaching staff's competences in the system of postgraduate medical education: trainings, group discussions, disputes, dialogues, advanced technologies, business games, software learning. The introduction of a competent approach will make it possible to improve the teaching staff's features that are necessary for the implementation of professional activities; unify the results of postgraduate education that can be interpreted and taken into account in any health protection institution of any country.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Аналіз провідних світових освітніх систем свідчить, що одним зі шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними

потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід і створення ефективних механізмів його запровадження. Впровадження зазначеного підходу вимагає педагогічної майстерності викладача, що передбачає педагогічне моделювання, пошук нових елементів у навчально-виховному процесі, роботу над його вдосконаленням, розвиток педагогічних здібностей, якостей, збагачення методичного арсеналу кожного педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оксфордський словник англійської мови дає таке визначення понять «компетентний» та «компетентність»: «компетентний» – той, що має адекватні навички, необхідну кваліфікацію, ефективний (у роботі та інших видах людської діяльності...); «компетентність (і компетенція)» – сила, здатність, уміння (робити будь-що, виконувати завдання тощо) [16]. У визначенні компетенції та компетентності у словнику на першому місці не стоять знання та уміння, бо це є зрозуміло, а перш за все, сила і здатність. У цьому і є особливість та сутність понять «компетентність» та «компетенція», спрямованих на забезпечення досягнення мети.

Та все ж на сьогодні немає єдності щодо понятійного апарату – як українською (компетенція/-ії, компетентність/-ності), так і англійською (competence/-es, competency/-ies) мовами. Більшість словників частіше перекладають «competence» як «компетентність», але також і як «здібність, компетентність, правомочність, уміння». А «competency» частіше перекладається як «компетенція», але також як «компетентність, обізнаність, правомочність, уміння» [17]. Це також приблизно відповідає визначенню цих понять в англійському тлумачному словнику: «Компетенція (competentia, лат.) означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Компетентна в певній сфері людина має відповідні знання та здібності, що дозволяють їй обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній» [1].

Також і термін «**компетенція**» має багато значень:

- в юридичному і організаційному сенсі означає «сферу відповідальності»;
- у менеджменті розрізняли *компетентність (компетентності)* і *компетенція (компетенції)*. Термін компетентність застосовувався до того, що люди мають робити, щоб виконувати роботу, і був пов'язаний більше з ефектом та результатом, ніж з зусиллями та вхідними затратами. Термін компетенція описував поведінку, що стоїть за компетентним результатом, як, наприклад, критичне мислення або аналітичні здібності, та описував, що людина привносить у роботу. Однак останніми роками все більше схиляються до того, що результати роботи вимагають комплексу поведінки, ставлень та дій, і тому обидва терміни

(компетенція/-її та компетентність/-ості) частіше використовуються як синоніми і є взаємозамінюваними.

– у галузі освіти синонімом його часто є «здібності», яким можна навчитись, – на відміну від загальних когнітивних здібностей особистості.

А. Хуторской дає таке визначення поняттям «компетентність» та «компетенція»: «Компетенція – сукупність якостей, що потрібні для функціонування в конкретній галузі діяльності. Компетентність – така, що вже сталась, особистісна якість (сукупність якостей) учня і мінімальний досвід діяльності в заданій сфері, тобто володіння учнем відповідною компетенцією» [15].

І. Зимняя наголошує на тому, що компетентність – ґрунтується на знаннях; це інтелектуально і особистісно обумовлений досвід соціально-професійної життєдіяльності людини. Компетенція розглядається як невикористаний резерв «прихованого», потенційного [4].

Національна рамка кваліфікацій України визначає компетентність/компетентності – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості; інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності [6].

Мета статті – проаналізувати ключові поняття компетентнісного підходу, схарактеризувати базові компетентності викладача та розкрити особливості їх удосконалення у системі післядипломної медичної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. При всьому розмаїтті поглядів на сутність категорії компетенції, у більшості визначень наголошується на вмінні застосовувати в реальних ситуаціях набуті знання, спроможності, навички тощо.

Можна погодитися з Т. Сорочан, яка визначає, що компетенції – це інтеграція знань, умінь, досвіду із соціальною ситуацією реальної дійсності. Володіння компетенціями дозволяє людині виявити себе суб'єктом діяльності, визначається як рівень функціональної грамотності спеціаліста, його професійної мобільності та конкурентоспроможності [10].

Найбільш прийнятним є визначення компетентності як ступеня володіння компетенціями, або однією компетенцією, що являє собою об'єктивізацію професіоналізму. У такому випадку компетенція – це:

1. Основна характеристика особистості, яка здатна досягти високих результатів у роботі.

2. Базова характеристика особистості, яка причинно пов'язана з критеріями ефективності її діяльності.

3. Типова та вимірювана модель поведінки, знань та навичок, що сприяють найвищій ефективності у роботі.

4. Здібність, що відображає необхідні стандарти поведінки. Тож проаналізувавши різні підходи визначення зазначених понять, під компетенцією розуміємо спроможність застосовувати або використовувати набір відповідних знань, навичок і здібностей, необхідних для успішного виконання «критичних робочих функцій» або завдань у певній робочій обстановці.

У поняття компетенцій включено цілий спектр якостей та навичок: від суто теоретичних та методологічних до професійних. У цьому контексті компетенції розглядають як динамічну комбінацію когнітивних та метакогнітивних навичок, демонстрацію знання й розуміння, міжперсональні та практичні навички й навіть етичні цінності.

У науковій педагогічній літературі достатньо часто трапляється плутання понять «компетенція» та «результат навчання». Якщо компетенцію ми розуміємо як якість, здатність, здібність або навичку, яка була розвинена або наявна у того, хто навчається, то результатом навчання є вимірюваний результат навчального досвіду, який дозволяє визначити, в якій мірі була сформована або підвищена компетенція. Результати навчання не є унікальними якостями кожного суб'єкта навчання, а є вимогами, які дозволяють у системі післядипломної освіти вимірювати та розвивати компетенції до необхідного рівня.

Характеризуючи сутнісні ознаки компетентності спеціаліста, слід мати на увазі, що вони: постійно змінюються (зі зміною світу, зі зміною вимог до успішного дорослого); орієнтовані на майбутнє (виявляються в можливостях організувати свою освіту, спираючись на власні здібності, з урахуванням вимог майбутнього); мають діяльнісний характер узагальнених умінь у поєднанні з предметними вміннями і знаннями в конкретних галузях (ситуаціях); виявляються в умінні здійснювати вибір, виходячи з адекватної оцінки себе в конкретній ситуації; пов'язані з мотивацією на безперервну самоосвітню діяльність.

Досвід інших систем освіти щодо розробки ключових компетенцій показує, що в різних країнах по-різному визначено перелік ключових компетенцій. Наприклад, в Австрії до групи ключових компетенцій належать предметна, особистісна, соціальна, методологічна. У Німеччині це інтелектуальні знання, знання, які можна застосувати, навчальна компетентність, методологічні або інструментальні, соціальні компетентності, ціннісні орієнтації. У Фінляндії до ключових компетенцій належать пізнавальна, уміння оперувати в умовах змін та вмотивованість, соціальна компетентність, особистісні компетентності,

творчі, педагогічні та комунікативні, а також адміністративні, стратегічні компетенції, уміння діяти паралельно в різних напрямках.

Під час симпозіуму Ради Європи на тему «Ключові компетентності для Європи» визначено такий орієнтовний перелік сучасних ключових компетентностей (у їх загальному вигляді) [14]. *Вивчати*: уміти брати користь із досвіду; організувати взаємозв'язок своїх знань і впорядковувати їх; організувати свої власні прийоми вивчення; уміти вирішувати проблеми; самостійно займатися своїм навчанням. *Шукати*: запитувати різні бази даних; опитувати оточення; консультиватись в експерта; одержувати інформацію; уміти працювати з документами та класифікувати їх. *Думати*: організувати взаємозв'язок минулих і дійсних подій; критично ставитись до того чи іншого аспекту розвитку нашого суспільства; уміти протистояти непевності та труднощам; займати позицію в дискусіях і виконувати свої власні думки; бачити важливість політичного й економічного оточення, в якому проходять навчання та робота; оцінювати соціальні звички, пов'язані зі здоров'ям, споживанням, а також із навколишнім середовищем; уміти оцінювати твори мистецтва й літератури. *Співпрацювати*: уміти співпрацювати та працювати у групі; приймати рішення, улагоджувати розбіжності та конфлікти; уміти домовлятись; уміти розробляти та виконувати контракти. *Братися до справи*: включатись у проект; нести відповідальність; входити до групи або колективу та робити свій внесок; доводити солідарність; уміти організувати свою роботу; уміти користуватись обчислювальними та моделюючими приладами. *Адаптуватись*: уміти використовувати нові технології інформації та комунікації; доводити гнучкість перед викликами швидких змін; проявляти стійкість перед труднощами; уміти знаходити нові рішення.

Цей перелік має загальний характер, його можна наповнювати змістом тієї спеціальності, про яку йде мова. Відповідно, тому для викладача, який поєднує педагогічну та лікарську діяльність у закладі післядипломної освіти «вивчати» означає знати інноваційний досвід колег (з педагогіки, психології, спеціалізації); на основі знань цього досвіду розробляти власні прийоми роботи зі слухачами під час проведення різних типів занять, уміти вирішувати проблеми педагогічного, психологічного та фахового змісту, постійно відчувати потребу відстежувати нові наукові публікації з педагогіки та за фахом тощо.

В українських офіційних освітянських документах пропонується виділяти такі **ключові компетентності (у загальному вигляді)** [6]:

– **Соціальні** – характеризують уміння людини повноцінно жити в суспільстві: брати на себе відповідальність, ухвалювати рішення, робити вибір, безконфліктно розв'язувати життєві ситуації.

– **Полікультурні** – це не тільки опанування досягнень культури, але й розуміння, повага до людей інших національностей, релігій, культур, мов, рас, політичних уподобань та соціального становища.

– **Комунікативні** – уміння спілкуватися усно та письмово, рідною та іноземними мовами.

– **Інформаційні** – уміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел.

– **Саморозвитку та самоосвіти** – мати потребу і готовність постійно навчатися протягом усього життя.

– **Продуктивної творчої діяльності** – готовність та потреба у творчості, уміння діяти у нестандартних ситуаціях, активізація творчих здібностей та реалізація творчого потенціалу тих, хто навчається.

Охарактеризуємо ключові (базові) компетентності викладача без педагогічної освіти, який поєднує педагогічну та лікарську діяльність у системі післядипломної освіти:

– по-перше, соціокультурні – здатність реалізувати методологічні, аксіологічні, андрагогічні, інноваційні компетентності, адаптуватися до модернізаційних процесів загальносупільного значення, удосконалювати загальну та мовну культуру, уміти налагоджувати зв'язки з різноманітними організаціями, соціальними службами для створення сприятливих умов професійного й особистісного зростання лікарів;

– по-друге, правова компетентність – здатність організовувати діяльність викладача-лікаря та слухачів відповідно до нормативно-правових вимог в освіті та медицині;

– третя – оздоровча – здатність до використання природних чинників довкілля та підтримання власного здоров'я та здоров'я слухачів, здорового способу життя, взаємодії з навколишнім середовищем і дотримання вимог безпеки життєдіяльності;

– четверта – соціально-психологічна – здатність до толерантної взаємодії, спілкування, соціальної діяльності, регулювання та стимулювання професійного зростання, удосконалення особистісних якостей, попередження професійного стресу та професійного «вигорання». Оскільки соціальна компетентність (здатність особистості орієнтуватися у різних життєвих ситуаціях, жити й ефективно працювати у суспільстві) у її загальному вигляді формується ще під час навчання у вищому медичному навчальному закладі, то у системі післядипломної медичної освіти ми говоримо про удосконалення соціально-психологічної компетентності;

– п'ята компетентність – інформаційно-комунікативна – здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності, формувати

електронні бази даних, оновлювати різноманітну за змістом і характером інформацію професійного плану;

– шоста – професійно-фахова – сприяє розвитку таких здібностей: діагностувати рівень професійної компетентності слухачів, моделювати професійні ситуації; стимулювати розвиток лікарів в особистісному і фаховому зростанні; розвивати творчий потенціал лікаря та потреби в навчанні впродовж життя; координувати власну діяльність у різноманітних її напрямках відповідно до модернізаційних, суспільних процесів та запитів і потреб населення, прогнозувати власну діяльність, забезпечувати інформаційний супровід науково-пошукової діяльності лікарів, володіння досягненнями сучасної педагогічної, психологічної та фахової науки, забезпечувати управління якістю реалізацій індивідуальних траєкторій фахового й особистісного зростання лікарів.

Цей основний перелік ключових компетентностей сучасного викладача у системі післядипломної освіти постійно оновлюється, поповнюється. На сьогодні до них пропонуємо додати ще й такі:

– Інформаційна компетентність. До її складу входить: потреба та інтерес до отримання знань, умінь і навичок у галузі технічних, програмних засобів та інформації; сукупність суспільних, природничих і технічних знань, які відображають систему сучасного інформаційного суспільства; знання, які складають інформативну основу пошукової пізнавальної діяльності; способи і дії, які визначають операційну основу пошукової діяльності; досвід пошукової діяльності у сфері програмного забезпечення і технічних ресурсів; досвід відношень «людина-комп'ютер».

– Самоосвітня компетентність. *Важливим аспектом самоосвітньої компетентності викладача є інноваційний напрямок. І педагогіка, і медицина як найважливіші галузі суспільного життя повинні швидко реагувати на науково-технічний прогрес. Тому особливої уваги заслуговує проблема впровадження інновацій в системі післядипломної освіти.*

– Творча компетентність – це знання, вміння, навички, ставлення, необхідні для успішної творчої діяльності та можливість використати їх у житті, на практиці. Вона також лежить в основі реалізації компетентнісного підходу в вищій освіті і забезпечує розвиток творчої діяльності, майстерності, здібностей, нахилів та уяви особистості. Вона включає здатність людини генерувати ідеї, висувати гіпотези; здібність фантазувати; асоціативно мислити; бачити протиріччя; переносити знання та вміння у нові ситуації; долати інертність мислення; незалежно оцінювати; критично мислити. Творча компетентність містить такі аспекти, як мотивація, ціннісні орієнтації, емоційний досвід.

Післядипломна освіта має опору на життєвий та професійний досвід слухачів, підкреслює значущість життєвих і професійних навичок, що вже має професіонал, та оцінює їхню майстерність відповідно до результатів практичного застосування.

Стратегічною умовою компетентнісного підходу в системі післядипломної медичної освіти є створення таких організаційно-педагогічних умов, які сприяли б максимальному розвитку здатності викладача: не тільки оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватись і адаптуватись до нових потреб суспільства, оперувати й управляти інформацією, творчо використовувати здобуті знання в педагогічній практиці; уміти працювати з колегами, прислухатися до думки колег, критично оцінювати досягнуте, прагнути до самореалізації творчого потенціалу, спрямованого на саморозвиток і саморегуляцію, уміння аналізувати рівень особистісного зростання. Це вимагає від професорсько-викладацького складу змістити акценти з інформаційної на організаційно-управлінську діяльність. Змінюється і функція слухачів-викладачів від пасивного засвоєння знань до активного, самостійного та самоосвітнього. Отже, з огляду вимог до підвищення кваліфікації, ключові компетентності мають забезпечити комплексне досягнення цілей діяльнісного навчання, сприяти становленню цілісної і цілеспрямованої особистості, готової до вільного гуманістично-орієнтованого вибору та інтелектуального зусилля, що володіє багатофункціональними компетентностями [2, с. 43]. Перехід системи післядипломної освіти на компетентнісно орієнтовану освіту передбачає відбір змісту і структурування його з одночасним визначенням результативної складової освітнього процесу – набуття слухачами компетенцій та вміння цілеспрямовано формувати ключові та предметні компетентності [5].

В основу компетентнісного підходу до визначення сутності післядипломної освіти покладено прагнення до реалізації двох основних завдань:

1) освіта повинна удосконалювати у слухачів якості, необхідні для реалізації професійної діяльності, тобто має удосконалювати та осучаснювати вже існуючі якості, які необхідні роботодавцю;

2) критерії та параметри оцінки результатів сучасної післядипломної освіти повинні бути уніфіковані і виражатися у термінах і результатах, які можуть бути інтерпретовані та враховані в будь-якому закладі охорони здоров'я будь-якої країни.

Вважається, що компетентнісний підхід у післядипломній освіті поряд із особистісно орієнтованим на сьогодні став найпоширенішим в силу прикладного характеру, максимальної прагматичності.

Формулювання результатів освіти у формі компетенцій, здібностей слухачів виконувати ті чи інші професійні обов'язки дозволяє відповідати сучасній тенденції

післядипломної освіти – удосконалення кваліфікації фахівця, здатного швидко адаптуватись до нових умов праці, що змінюються навіть у рамках професії.

Відповідно до ключових і базових компетентностей, які постійно розширюються та оновлюються, у системі післядипломної медичної освіти періодично оновлюється тематика та зміст лекцій, круглих столів, тематичних дискусій, тренінгів, виїзних циклів тематичного удосконалення, на вимогу дня розробляються цикли тематичного удосконалення за очно-дистанційною формою навчання. Це сприяє тому, що викладачі мають змогу інакше подивитися на зміст і організаційну структуру набуття компетенцій у системі післядипломної освіти. Зазвичай заклади післядипломної медичної освіти враховує такі аспекти: виявлення соціально-професійного досвіду слухачів та професійних потреб, організація та реалізація диференційованого навчання в різних групах дорослих, контроль за рівнем засвоєння знань, умінь та навичок слухачів та аналіз роботи викладача.

Провідна роль в організації навчання в закладах післядипломної освіти належить активним, самостійним, умотивованим, рівноправним суб'єктам навчального процесу. Атмосфера під час навчання дружня, неформальна, основана на взаємній повазі, спільній роботі, підтримці та відповідальності всіх учасників навчання, яка створює мотивацію та необхідні умови для розвитку й самореалізації самого педагога. Зміст освіти дорослих спрямований на задоволення екзистенційних потреб людини (потреби буття, особистого вибору світогляду, активної дії, вчинків, позицій) з орієнтацією на найактуальніші проблеми тих, хто підвищує свій освітній та фаховий рівень. На навчальних заняттях обговорюються з учасниками їхні професійні педагогічні проблеми, погляди на інноваційні технології навчання з наступним корегуванням самого змісту занять. Надається перевага аналізу реальних педагогічних ситуацій, що трапляються у роботі лікаря-педагога, запроваджуються сучасні педагогічні технології, створюються індивідуально-особистісне й професійне навчання лікарів, які поєднують педагогічну та лікарську діяльність. Основною характеристикою навчання лікарів стає процес самостійного пошуку знань, провідна роль у навчанні належить слухачу, він сам прагне до самореалізації, джерелом його навчання є життєвий, професійний, педагогічний та соціальний досвід. У навчанні лікарів з року в рік посилюється значення самостійної роботи, консультування викладача за окремими питаннями, уміння робити власні висновки щодо порушеної педагогічної або професійної проблеми, що в свою чергу потребує особливих умінь від викладачів.

Удосконалення професійної компетентності викладачів у системі післядипломної медичної освіти має розглядатися як цілісний процес їх особистісного і професійного зростання. Догматичний тип навчання, лекційна форма проведення занять, відсутність зв'язку

з життям, орієнтацій на засвоєння готових знань вже не відповідають очікуванням дорослої людини, яка свідомо налаштована на професійне зростання. Досвід свідчить, що навчання, орієнтоване на розвиток професійної компетентності спеціаліста, здійснюється ефективно лише за умови налагодження в навчальній групі продуктивного взаємозв'язку між викладачем та слухачами, позитивного психологічного клімату, рівноправного партнерства, побудованого на діалозі, спільній розвивальній діяльності.

Пріоритетними методами навчання в системі післядипломної медичної освіти стають активні та інтерактивні методи, у яких головну увагу приділяють практичному закріпленню набутих знань, умінь і навичок. Сьогодні найбільш поширеними є такі методи навчання, як тренінги, навчальні групові дискусії, ділові ігри, програмоване навчання. Вони сприяють формуванню ефективних навичок ділового спілкування, міжособистісної взаємодії і тим самим підвищують загальну компетентність викладача-лікаря.

Розвиток професійної компетентності викладача, як і спеціаліста іншої галузі, відбувається за індивідуальною траєкторією, що залежить у великій мірі від його особистих якостей: вольової сфери особистості, особливостей характеру, акцентуацій, потреб, рівня його готовності до впровадження змін у професійній діяльності тощо.

Важливою умовою забезпечення ефективного розвитку професійної компетентності викладача у системі післядипломної медичної освіти як показника професійного зростання є проектування професійного процесу на основі:

- ✓ організації навчання на основі діяльнісного підходу (тренінги, ділові ігри, диспути, дискусії, діалоги, використання новітніх технологій);
- ✓ використання конкретних педагогічних професійних ситуацій як методу відпрацювання ключових компетентностей викладача;
- ✓ формування груп слухачів із максимальним урахуванням запитів щодо висвітлення конкретного проблемного педагогічного кола;
- ✓ використання різних форм організації навчання слухачів (очна, очно-дистанційна, індивідуальна);
- ✓ здійснення системи навчальної роботи з викладачами на місцях, під час проведення виїзних циклів (консультування за окремими питаннями, проведення семінарів-практикумів, теоретичних семінарів тощо);
- ✓ організація виїзних занять, практики та практикумів, де викладачі у якості слухачів набувають практичного досвіду, реалізуючи власні потреби.

Тож компетентнісний підхід у післядипломній освіті дає можливість викладачеві так організувати процес навчання, під час та в результаті якого слухачі безпосередньо вирішують

педагогічні проблеми, а не орієнтуються на те, чого вони мають навчитися. Навчання на основі компетентнісного підходу формує у слухачів якості для реалізації професійної діяльності, які необхідні на ринку праці, а критерії та параметри оцінки результатів освіти уніфікуються і виражаються у термінах і результатах, які можуть бути інтерпретовані і враховані у будь-якому освітньому закладі будь-якої країни.

У процесі підвищення кваліфікації лікарів на сучасному етапі особливе місце посідає стратегія розвитку особистості викладача, його професіоналізм, готовність і вміння створити таку атмосферу, яка забезпечувала б розвиток критичного мислення, творчості, виховувала б соціально відповідальних особистостей. Компетентнісно-орієнтована освіта спрямована на те, щоб відповідати особистим, соціальним, професійним та культурним потребам сучасного суспільства. За такого спрямовування відбувається перехід від традиційного підходу, в центрі якого знаходиться викладання, до освіти, орієнтованої на навчання, де центром навчального процесу є слухач.

Висновки з проведеного дослідження. Організація та зміст підвищення кваліфікації лікарів у системі післядипломної освіти здійснюється на засадах компетентнісного підходу, який ґрунтується на міждисциплінарних інтегрованих вимогах до результату освітнього процесу, спрямованістю навчального процесу на формування й розвиток ключових (базових, основних) компетентностей та компетенцій лікаря, що поєднує медичну та педагогічну діяльність, й на реалізацію принципу «навчатися – діючи». Результатом такого навчального процесу в системі післядипломної освіти є формування професійної, фахової, педагогічної компетентності особистості, що є сукупністю ключових компетентностей і компетенцій.

Отже, процес розвитку професійної компетентності викладачів у системі післядипломної медичної освіти є цілісним і водночас динамічним, оскільки передбачає адаптивність у підходах до змісту та вибору форм і методів у організації навчального процесу. Органічною складовою розвитку професійної компетентності лікарів-викладачів у процесі викладання є особистісне та практичне спрямування навчання в системі післядипломної освіти. Результатом навчання в цій системі є динаміка фахової компетентності.

Література

1. Англомовний тлумачний словник
http://dic.academic.ru/searchall.php?SWord=%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F&from=xx&to=ru&did=ukrainian_explanatory&stype=

2. Дівінська Н.О. Професійна компетентність викладача як умова ефективної організації дослідницької діяльності студентів // Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України. – 2016. - № 1 (90). – С. 41 - 45.
3. Желудковский Е. А. Соразмерность (сочетание) как ключевой принцип компетентности и эффективности выполнения работ // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. - 2008. - Серия «Экономика». – 256 с.
4. Зимняя И. А. Компетентность и компетенция http://www.koob.ru/zimnjaja/klyuchevie_kompetentnosti
5. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч.2 / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст.голови), О.І. Ляшенко (заст. голови) та ін.] – К.: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014 – 292 с.
6. Національна рамка кваліфікацій України file:///C:/Users/User/Downloads/Zakharchenko_NQF_Oct21_2015.pdf
7. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Пер. с англ. – М., «Когито-Центр», 2002. – 396 с.
8. Роджерс Миллс. Компетенции. Карманный справочник/ Пер. с англ. – М.: НИРО, 2004. – 128 с.
9. Санченко Є. М. Поняття ключових компетенцій у змісті освіти зарубіжних країн: постановка проблеми <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN11/10semkpp.pdf>
10. Сорочан Т. М. Андрагогічні засади післядипломної освіти педагогічних працівників / Т. М. Сорочан, О. М. Рудіна // Освіта на Луганщині. - 2007. – № 1. – С. 9-15.
11. Словник іншомовних слів – Режим доступу: <http://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=9857&action=show>
12. Стойчик Т. Самоосвіта педагога як чинник забезпечення якості професійної освіти. // Післядипломна освіта в Україні. – 2016. – №1. – С. 60-63.
13. Сучасна освіта: ключові освітні компетентності <http://osvita.ua/school/method/2340/>
14. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_975

15. Хуторской А.В. Компетентностный подход в обучении. Научно-методическое пособие. А. В. Хуторской. – М.: Издательство «Эйдос»; Издательство Института образования человека, 2013. – 73 с.
16. Oxford English Dictionary – Режим доступа: [<http://www.oed.com/>]